

Bartal Antal igazgató megnyitó beszéde

Nagyméltóságú Minister úr! Kegyelmes Urunk! Mélyen tisztelt Vendégkoszorú!

Nagy, fontos mozzanata a mai nap iskolánk történetének: egy sok hányódással járó korszaknak befejezője és Isten segítségével a nyugodt munkára szólító jobb jövőnek megnyitója.

Nem szándékom hosszabb tárgyalással fásztani figyelmüket, de talán intézetünk múltjának rövid átpillantása bizvást számíthat jóakaró fogadtatásukra.

A magyar kormány önállóságunk visszanyerése után tanügyünk szervezését és fejlesztését tűzte ki teendőinek főfeladatául.

A minden szépért és nemesért lelkesedő boldogult Eötvös József báró, közoktatásügyi minister áldásos működését a felsőbb oktatás terén a tanárképző intézet felállításával kezdte meg.

Mínthogy 1870-ben tanügyünk még törvényesen rendezve nem volt, a magas kormány egyedül rendelkezési jogával élve szervezte, a tudomány-egyetem bölcsészeti karának közreműködésével, a tanárképző intézetet, még pedig a német, különösen a bécsi egyetemi seminariuumok mintájára, csak azzal különbséggel, hogy egységes igazgatás alatt, az egyes szakszerű osztályok vezetőit külön testületté alakította.

Ebből a tanárképző intézetből, még pedig annak paedagogiai osztályából fejlődött ki közoktatásügyünk az ideig vezetője, boldogult Dr. Pauler Tivadar belátó elhatározása következtében a tanárképző intézet gyakorló főgymnasiuma, mely mai napon az óhaját és várakozását felülmúló díszes és czélszerű épületében megnyitó ünnepét üli, még pedig ép azon a napon, a melyen 15 év előtt legelőször lépett be osztályaiba gondjainak legfontosabb tárgya, szeretett tanuló ifjúsága.

Életkora ez intézetnek emberi számítás szerint tehát rövid ugyan, de viszontagsága és küzdelme hosszú. Hányavetett volt kezdete, mint a népek történetének eleje szokott lenni, midőn még nomád életre van utalva.

A Hatvani-utcza, a Hal-tér, az Egyetemi könyvtár, a Kerepesi-út nyújtott neki vándorlása közben időről-időre pihenő menedéket, tanártestülete is kelletténél több változásnak volt alávetve: csak egy maradt állandó: jól megfontolt szervezete, lelkes buzgalma teendői teljesítésében, bizalma jobb jövőben, öröme növendékei folytonos és fokozódott haladásában, végre hite, hogy elvei, példája a magyar tanügy fejlesztésében méltánylásra találnak.

Az intézet, mely 15 év előtt két szerény szobácskában, minden taneszköz nélkül – hisz nem volt többje, csak két fali táblája – 24 tanulóval és 17 tanárjelölttel kezdte meg működését, íme fényes palotába látja magát varázsolva, melyet a nagylelkűen rólunk gondoskodó Trefort Ágost minister út ő excellentiájának atyai jósága emelt számára. Gyors volt ő nagyméltóságának elhatározása, midőn idejét látta, szerencsés a keze az építő választásában, ki tudománya és képessége minden erejét értékesítve, rövid egy év lefolyása alatt valóban minden tekintetben mintaszerű épülettel ékesítette díszes fővárosunkat.

Mint a mesében a szegénységgel és nyomorral sokáig küzdő ember, midőn a tündér jóvoltából egyszerre meseszerű palotában látja magát, megzavarodik és aggodalommal telt szívvel lát hozzá új élete berendezéséhez: úgy vagyunk mi, a tanári kar, a tanárjelöltek és a tanulók a jelen pillanatban.

Meg fogunk-e majd felelhetni a magasabb igényeknek, melyeket változott szerencsésebb körülményeink között tőlünk várhatnak? Ez a kérdés áll előttünk megfegtetlenül: mert mi tagadás benne, az idő együnket-másikunkat már megviselt és a mi fő, tanártestületünk, az ország kedvezőtlen anyag körülményei miatt, még mindig kiegészítő szervezésre vár.

Azonban, ha szerény körülmények között az önfeláldozó munkaszeretet teendőinknek lelkiismeretes teljesítése nem megvetendő eredményeket tudott létesíteni, hiszem és reménylem, hogy dolgaink jobbra és kedvezőbbre fordultával munkánk még sikeresebbé és áldásosabbá válhatik, és hogy ernyedetlen buzgalmunk és kitartásunk, mint eddig is, ki fogja érdemelni a magas kormány, elöljáróink és a közönség elismerését.

Valóban biztató emlékek kísérik bennünket ez új korszakba. Ez ideig – a lefolyt 15 év alatt – 342 tanárjelölt volt az intézet tagja: közülök tudtommal bevált 1 rendkívüli, 2 magán és 7 segéd egyetemi tanárnak, 9 igazgatónak, 171 középiskolai, 18 polgári iskolai tanárnak, 53 figyelmet ébresztő írónak: 97 növendékünk tett érettségi vizsgálatot s tőlünk megválva, nagyobb részök nemcsak a haza, hanem a külföldi tudományos intézeteken az életpálya legkülönbözőbb ágaiban mint tanárok, katonák, jogászok, orvosok, technikusok és gazdászok emelték ez intézet jó hírnevét. Csendes, igénytelen munkásságunk azonfelül még a külföldi tudós tanférfiak figyelmét is fel tudta ébreszteni, úgy hogy több ízben német és francia folyóiratokban méltányló szavakkal ajánlották példakép intézetünk szervezetét és munkásságát.

Nemkülönben szerénységgel nélkül említhetem még, hogy középiskolai tanításunk újabb berendezésében iskolánk tapasztalatai hathatós segítséget nyújtottak.

Azért tovább is nyugodt lélekkel indulunk munkákra, szentül fogadva, hogy minden tehetségünket a haza üdvére szentelni legszentebb kötelességünknek fogjuk tartani, szívünk mélyéből Horatius szavainak némi változtatásával kívánva:

Di probos mores docili iuventae.
Di senectuti placidae quietem.
Hungarae genti date remque prolemque.
Et decus omne.¹

¹ Nyers fordításban: Ó istenek, adjatok a tanuló ifjúságnak jó erkölcsöket, a csendes öregségnek nyugodalmat, a magyar nemzetnek hazát és utódokat, és minden jót.